

Két levél Heidelbergből

1.

Straßburgban, azt hiszem, rájöttem valamire, vagy egyszerűen csak megláttam valamit, amit meglátni eddig nem nagyon volt alkalmam. Mert Straßburgban békésen megférnek egymás mellett (hogy ne mondjam: teljesen összenőttek) a német középkor jellegzetes favázas házai (Fachwerkhaus), későbbi, időnként gazdagon díszített renaissance változataik, a hihetetlenül karcsú rokokó polgárházak és a barokk paloták. Ugyanez a Münsterben: csak néhány lépés a román szentélytől a gótikus homlokzatig; a stílusok egymásban folytatódnak és kényelmesen átjárhatók.

Ázt hiszem, ez volna a város, az, amiről Konrád a Városalapító egyik fejezetében olyan gyönyörűen beszél, az, ami otthon szinte sehol nem látható és nem élhető. Persze, már megint az általános iskolától kezdve untig ismételtetett mese tatárról, törökről, labancról, Európa védőpajzsa, megkésett polgári fejlődés, a pusztítás újabb és újabb fejezetei, az újrakezdés évszázadokon keresztül ismétlődő kényszere. De ebben a mesében, úgy látszik, mégiscsak lehet valami.

Mert a városhoz, ami, most látom, otthon annyira hiányzik, hozzátartozik a múlt, nem pusztán mint kövület, nem csak mint lát-nivaló (van persze errefelé ilyen is, mondjuk Stein am Rhein a Bodensee partján), hanem mint tárgyiasult, mégis elevenen élő hagyomány, amely befejezetlen, tehát a mindenkori jelenben folytatható, és mert a befejezetlenség is része a hagyománynak, mindig nyitott a jövő felé.

Éz volna a város: az a hely, ahol lehetne élni. Ahol a mindenki polgár saját képére formálhatja életterét, anélkül, hogy meg kellene tagadnia múltját, mert másrészt az elevenen élő múlt, a hagyomány formálja őt magát. Ahol a polgár öntudatos, és akarva-akaratlanul kulturált (rossz szó, de így van), mert benne áll a hagyományban.

2.

Este hat óra, bekapcsolom a rádiót. A hírekben a PDS (utód-párt) botrányos pénzügyei, rendőrkordon, házkutatás. Utána rádiójegyzet. A jegyzetíró *eszméletlen* önelégültséggel okítja a valószínűleg épp vacsorázó kis- és választópolgárt a marxizmus teljesen szükségszerű és cseppet sem sajnálatos bukásáról, majd gondolatban atyailag vállon vereget és bizalmasan megnyugtat, hogy azért továbbra sem fogok szellemileg elsivárosodva unatkozni. (Milyen szerencse.)

De kit érdekel itt már a marxizmus? És kit érdekel Heiner Müller, aki tudvalévőleg marxista, sőt kommunista, még akkor is, ha némileg mentségére szolgálhat, hogy a hatvanas évek óta a dicső emlékezetű (volt) NDK-rezsim legkeményebb kritikus ellenzékéhez tartozott? A (történelmi) pillanat legalábbis nem tűnik túlságosan kedvezőnek. Az egyesülést követő eufóriával, úgy látszik, együttjár egyfajta történelmi amnézia, a komoly és megalapozott fenntartásokat bejelentő Jürgen Habermas cikkét (a *Die Zeit* egyik áprilisi számában) ignoráns hallgatás fogadta, majd ugyancsak a *Die Zeit* tárcaírója (immár októberben) örvendezve jelentette be, hogy az egyesült német irodalom végre felszabadulhat az etikai tartás mindezidáig kínosan-keservesen viselt béklyói alól, és visszatérhet a kaptafához, vagy kicsit szebben fogalmazva: visszaemancipálhatja magát a bensőségesség és a semmire nem kötelező úgynevezett tiszta esztétikum ambróziával-nektárral telehintett terrénumára.

És Frankfurtban mégis, anakronisztikus módon, Heiner Müllert játszanak. Igaz, nem a Grosses Hausban, csak a Kammerspielben, az viszont legalább tele van, mégpedig jórészt fiatalokkal. (Minden nyakkendőre jut legalább tíz kikönyökölt pulóver.) A *Die Schlacht* (1951/74), amit adnak, talán nem is Müller legjobb darabja, a szöveg legalábbis jóval kevesebbet ígér, mint amit az előadás végülis mutat. Történet nincs, van viszont öt, a végsőkéig kiélezett, időnként groteszkbe-abszurdba hajló jelenet: kis- és választópolgárok a harmincas évektől negyvenötig. (Öt jelenet – hat gyilkosság, többnyire

meghitt családi vagy bajtársi körben: az újabb német történelem diszkrét bája.)

Persze ahhoz, hogy ebből jó színház legyen, kellett egy rendező, aki egyrészt minden keresett gágtól mentesen, másrészt viszont az interpretáció összes legitím eszközét a végsőkig kihasználva fogalmazta át színházra a szöveget, és kellett a fiatal, valószínűleg még főiskolás színészek, akik, úgy látszik, nem tudnak vagy nem akarnak részt venni az össznépi amnéziában.

Mert a finálé (rendezői hozzátoldás, de nem a darab intenciói ellenére) épp erről az amnéziáról szól. A fekete-vörös-arany zászlókat (néhányik a már több helyről ismerős lyukkal a közepén) lobogtató tömeg (1945: munkások, parasztok, értelmiségiek) eléneklik a (volt) NDK himnusz (nemrég még betiltott) szövegének kezdősorait (szerzője J.R. Becher, egykor szépreményű expresszionista költő, az ötvenes években aztán az NDK kultuszminisztere és élő klasszikus), csak hogy a (volt) NSZK (császár-) himnusz dallamára, míg nem az előadás mámoros *Deutschland, Deutschland über alles* kórusral szakad félbe, azaz remélhetőleg ér véget. Vagy folyt. köv.?

Heidelberg

Kurdi Imre